

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *ifj. Horváth Ferenc*

Cím: *Kopog a csákány a Budai Színkör falán*

Forrás: *Függetlenség*

Bp.

1937. 17.

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

792

Hely

Budai Színkör

Idő

"1843/1937"

Személy

Helyszám

Székesfehérvári háznyomda 1927 — 1695

Kopog a csákány a Budai Színkör falán

A közeljövőben egy régi, kedves színoftal lesz szegényebb a főváros. A lélekharang megkondult a Budai Színkör felett s immár elhatározott tény, hogy a mindinkább halványuló budai romantikának ez a reprezentánsa eltűnik a föld színéről.

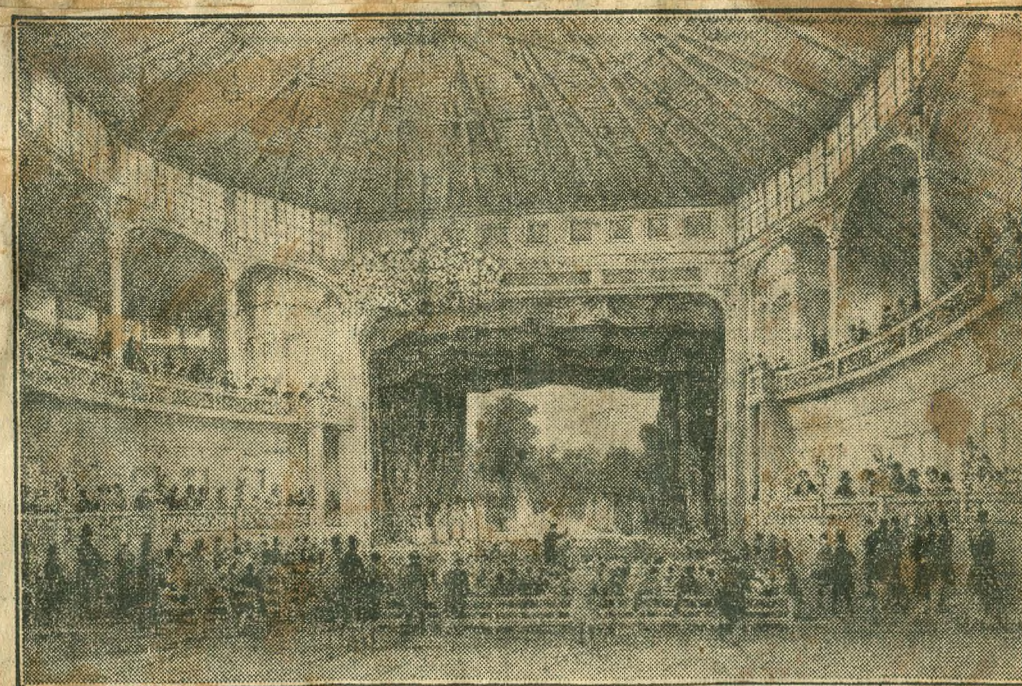
Ha visszatekintünk a Budai Színkör történetére, láthatjuk, hogy ez a halálraítelt színház milyen kultúr és nem kevésbé hazafias küldetést töltött be a főváros, jobbanmondva, akkor még Buda városa multjában. Az a terület, amit ma Horváth-kertnek neveznek, valamikor az 1700-as években jóval nagyobb volt a mainál, a Szebeny Antal-térről egészen a Vérmezőig húzódott s gróf Niczky Kristóf tulajdonát képezte. Tőle vásárolta meg 1780-ban egy Horváth nevezetű földesúr, aki az egész területet saját gyönyörűségére teleültette narancs- és citromfákkal.

Eredetileg ez a terület Mátyás király palotájának kertje volt, ott, ahol később a színház felépült a Várkert halastava terült el. A hatalmas, 14 holdas terület egy részét Horváth elhalálása után örökösei a vakoknak adományozták. Hogy ebben a csodálatos narancsligetben színház épüljön, az egy Huber nevezetű német színgazgatónak jutott eszébe. Az ötlet csakhamar valóra is vált, mert a budai tanács megadta az engedélyt Hubernek a színház építésére s a német színészet egy újabb hajlékkal gyarapodott 1843 május 6-án, mikor az első előadást tartották benne. A szabadságharc után a Horváth-kert a főváros tulajdonába került az Arénával együtt, mely szerepét jól-rosszul betöltötte. Tartottak benne néha színelőadásokat is, de leginkább egyéb népies mutatványokkal szórakoztatták Budának akkor még német lakosságát.

Megalapítják a Budai Népszínházat

Pest-Budának ebben az időben csupán egyetlen magyar színháza volt — a most 100 esztendős Nemzeti Színház, a németeknek azonban három. Egy hágynek a gyűlölet színgazgatónak Molnár György Budán is lehetett meg a gondolat, hogy létesíteni, hogy a magyar színház, hogy a magyar Thália oltáránál német polgárság a magyar hazafiságot. A szívjön magába egy kitalál annál nehezebb terv szép volt, de a kivétel sem lehetett, hiszen új színház építéséről csak a legnagyobb a Nemzeti Színház, csak a legnagyobb áldozatkészség mellett lehetett felépíteni.

Molnár György azonban nyitott szemmel járt a világban. Fölfedezett a Lánchíd budai oldalánál a mai kereskedelmi minisztérium helyén egy ősrégi épületet, mely valamikor Mátyás király lovaglóiskolája volt s ahol a világhírű dalia, a híres és kérkedő cseh lovagot Holubárt saját kezével repítette ki a nyergéből. Ezt a szinte várszerű építményt kérte Molnár igazgató a budai tanácstól, színház céljaira. A hazafias budai tanácsurak át is engedték az épületet, sőt az átalakítás költségeihez 2000 forinttal járultak hozzá s évi 1000 forintot szavaztak meg az első budai magyar színház számára.

A BUDAI SZÍNÖR A NYOLCVANAS ÉVEK ELEJÉN

Magyar színház a budai arénában

Ilyen támogatások mellett az átalakítás munkálatai csakhamar befejeződtek s 1861. április 2-án a Hímnusz hangjai mellett nyílt meg a budai Népszínház. A kívül-belül csinosan rendbehozott épület homlokzatán ez a két bűszke szó aranylott: „Hazafiság a nemzetiségnek”. A Népszínház megnyitásával kapcsolódott bele a Budai Színkör, vagy amint annakidején nevezték a Budai Aréna

a magyar színész mivoltjába. Molnár György igazgató ugyanígy nyárára mindig kibérelte a Budai Színkört, míg télen saját színházában, a Népszínházban játszott. A legnagyobb színházi események azonban a Budai Arénában folytak le. Molnár György maga is nagy színész volt, de méginkább hatalmas rendezősen, kinek olyan elgondolások születtek meg az agyában, melyeket a mai s a modern technika minden vívmányával rendelkező rendezők sem tudnak megvalósítani. Ő volt talán az egyetlen ember, aki a szabad térést bekényszerítette a színpad szűk területére s ezelőtt 70 esztendővel olyan csodálatos szabadtéri játékokat rendezett, melyekhez hasonlót azóta sem produkált senki.

Annakidején a Krisztina- és Attila-körök nagy épülettömbjei még nem voltak felépítve s ha a Budai Színkör színpadának hátsó nagy kapuit kinyitották, a nézőtérrel gyönyörű kilátás nyílt a Horváth-kert narancsligeteire, a Gellérthegy lankáira és a Citadellára. Molnár György ezt a csodálatos lehetőséget használta ki s elsősül a „Dunaman apó” című darabban használta fel. Ebben a darabban a Horváth-kert egy részét valódi szökőkútjával, virágaival s fáival együtt kulisszapalettasorok közé szorította s ezáltal bekényszerítette azokat a színpadra, amely más-különbben olyan kevés teret nyújt nagyobb-szerű látványos darab előadásához. Ugyancsak e darab keretein belül mutatta be a pesti publikumnak Párisnak akkor legdivat-sabb táncát; a kánkánt. Micsém jellemzőbb a darab sikerére, mint hogy azt 103-szor adták, ami ma is dicsőségére válik bármely színdarabnak.

Legnagyobb sikerét azonban a „Bem Apó” című hazafias tárgyú darabbal érte el. A „Bem Apó”-t Rajkay színházi ügynök magyarosította meg a francia „Marengo” című darabból, melynek főszereplője Napoleon volt. A magyar darabban Napoleon szerepét Bem tábornok töltötte be. *A színdarabot 1868 augusztus 24-én adták elő olyan leírhatatlan lelkesedés közepette, melyre azóta sem volt példa a színház történetében.* A nagy harci jelenetek mind a néző szeméi előtt zajlottak le. A hátul kinyitott színpadon keresztül látni lehetett a Gellérthegy, ahol dörögtek a valódi mozsárágyúk s tüzeslabdák röpكدtek az ég felé. A leghatalmasabb siker azonban akkor robbant ki, amikor Bem apó hófehér lován elvonult a nézőközönség előtt, nyomában szárnysegédjével, Petőfivel s egész vezérkarával. Követte őket mintegy 80 lovasból álló huszárcsapat, majd tüzekek jöttek valódi ágyúkkal, mintegy 300 gyalogos honvéd, amint 70 orosz foglyot kísérnek. A közönség lelkesedése leírhatatlan volt. Olyan hazafias látványosságban volt része, melyet sem azelőtt, sem azóta magyar színpadon nem produkáltak. A darabot 500-szor adták egymásután, de Molnár György nem elégedett meg a magyarországi sikerrel, hanem az egész darabot felköltöztette Bécsbe, bár ott kisebb színpadon s kedvezőtlenebb viszonyok közepette, de mégis előadta. Ez okozta vesztét a

Jerek magyar színgazgatonak. A darab Bécsben meglehetősen forradalmi hatást kellett. Eltekintve attól, hogy a 48-as eseményeket vitte színpadra, az akkor szörnyű megaláztatásban szenvedő Lengyelország felé és a szimpátia hangján szólott s nem múlt el este, hogy Bogyo Alajos, a kiváló színész a lengyel Hímnuszt el ne énekelte volna, mégpedig lengyel nyelven. A császárváros rendőrsége ezt már nem tudta nézni és a darabot a 25-ik előadás után betiltotta. Az óriási rezssivel színehozott darab Molnár Györgyöt teljes anyagi romlásba döntötte. A színház béreit, sőt a színészeit sem tudta fizetni s 1869-ben visszalépett a Népszínház és a Budai Színkör igazgatásától.

I erombolják Buda Népszínházát

Az ő bukását színháza sem sokkal élte túl. A Budai Népszínház teikét Buda városa eladta az Északkeleti Vasúttársaságnak és a társaság nem kegyelmezett az ósrégi történelmi nevezetességű épületnek. Amint Pataky József, a Nemzeti Színház művésze s a régi Pest-Buda színházainak legjobb ismerője írja, *„a csákány nem fogta a kemény falakat, végre is dinamittal robbantották fel azokat.* Történt pedig ez 1870 szeptember 16-án, a megnyitás után éppen 9 esztendőre. Ezen a napon a budai Népszínház egy perc alatt porfelhővé változott”.

A budai Népszínház megsemmisülésével a budai magyar színészet egyedül a Színkörbe szorult. Az első és állandó magyar társulatot 1870-ben Aradi Gerő szervezte, majd pedig a már említett Bogyo Alajos volt a színház igazgatója. A legnagyobb érdemeket a Budai Színkörrel kapcsolatban Krecsányi Ignác szerezte. Kéves megszalkítással 1883-tól 1915-ig vezette a Budai Színkört s az övé az érdem a krisztinavárosi közönség megmagyarosítása terén. Több ötletre terjedő színház történeti kézírata a Nemzeti Múzeum kéziratárchájában várja a feldolgozást.

Most, 70 esztendő múlt után utolsó útjára indul a régi dicsőséges színházi esték Thália-csarnoka. Zöld deszkáival idegen volt már a modern nagy város köregetegében, az ő igazi világa a narancsligetes Horváth-kert volt, mely maga is alig tenyérnyire zsugorodott össze. A Budai Aréna helyét most modern közsínház foglalja majd el, mely reméljük, méltó lesz a nagy színész, Déryné emlékéhez, akiről nevért nyerni fogja s kárpótolni fog az elveszett budai Népszínházért s a Budai Színkörért egyaránt.

Uj. dr. HORVATH FERENC